

ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Πολιτιστική διείσδυση και Μ.Μ.Ε.

Ο ιμπεριαλισμός διδάχτηκε από την πραγματικότητα και σήμερα επιτίθεται στους εθνικούς πολιτισμούς με πιο δύλο τρόπο. Η εμπειρία δίδαξε στους ιμπεριαλιστές ότι στην πολιτική καταπίεση, όπως στην αποικιακή του χθες ή την πιο πρόσφατη που επιβλήθηκε με τις στρατιωτικές δικτατορίες στη Λατινική Αμερική και σε άλλα κράτη, στη στρατιωτική επίθεση, όπως ήταν εκείνη του Βιετνάμ, στην οικονομική εκμετάλλευση, όπως αυτή του πετρελαίου που έπληξε τα αραβικά κράτη, οι λαοί αντιστέκονται, γιατί η πολιτική καταπίεση, η στρατιωτική επίθεση και η οικονομική εκμετάλλευση είναι πολύ φανερές και προκαλούν, αναπόφευκτα, συναισθήματα εξέγερσης.

Αλλά η πολιτιστική καταπίεση είναι διαφορετική: διεισδύει από τα υπόγεια μονοπάτια του υποσυνείδητου και τροποποιεί αργά, χωρίς σχεδόν να γίνεται αντιληπτή, η συνείδηση του θύματός της, είτε αυτό είναι λαός είτε άνθρωπος. Και ο μεγάλος σύμμαχος των «ισχυρών» σ' αυτό το εγχείρημα δεν είναι άλλος από τα σύγχρονα υπερεξελιγμένα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Αυτά με τους έντεχνους μηχανισμούς, που ως επί το πλείστον μεταχειρίζονται, και την υψηλή τεχνολογία που διαθέτουν παραπληροφορούν, προπαγανδίζουν, κατευθύνουν συνειδήσεις και προβάλλουν πρότυπα ζωής και κουλτούρες σύμφωνα με τα συμφέροντα των ιθυνόντων. Η διασκέδαση, η γλώσσα, οι συνήθειες που επικρατούν στις ανθρώπινες σχέσεις, οι αξίες και οι θεσμοί δέχονται και στη δική μας αναπτυσσόμενη Ελλάδα διαβρωτικά χτυπήματα από τις προηγμένες χώρες μέσω των Μ.Μ.Ε.

Με τη γοητεία της εικόνας, του ήχου και της κίνησης στην τηλεόραση, τα εντυπωσιακά πλαίσια και τους βαρύγδουπους τίτλους από τον Τύπο, και γενικότερα μέσω της διαφήμισης, του συγκαλυμμένου λαϊκισμού, της σύγχρονης είδησης και σχολίου αλλά και μέσα από άλλους, παραδοσιακούς ή πιο νέους εξελιγμένους, τρόπους, όπως η κινδυνολογία, η ψιθυρολογία, η συνθηματολογία, η πλύση εγκεφάλου, τα σύγχρονα μέσα ενημέρωσης γίνονται ο καταλληλότερος δίαυλος για τη διείσδυση ορισμένων χωρών στις άλλες.

Όσον αφορά στην Ελλάδα, πρέπει να επισημαίνουμε ότι ο σύγχρονος Έλληνας είναι περισσότερο καταναλωτής πολιτιστικών και ψυχαγωγικών αγαθών και λιγότερο παραγωγός, γεγονός που οφείλεται είτε στην οικονομική του άνεση, είτε στην έλλειψη ελεύθερου χρόνου, είτε, τέλος, στην ψυχοσωματική και πνευματική του κόπωση, που γεννιέται από τις σύγχρονες συνθήκες ζωής. Αλλά, αν το γεγονός ότι είναι περισσότερο καταναλωτής έχει κάποια σημασία, θεωρούμε ότι έχει

μεγαλύτερη σημασία το τι καταναλώνει, αφού απ' αυτό προσδιορίζεται, όχι μόνο η αισθηματική αγωγή και η εν γένει παιδεία του, αλλά και το γενικότερο ήθος του, η συμπεριφορά του, η ιδεολογία και η κουλτούρα του, η όλη κοινωνική του στάση. Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο μέσος Έλληνας καταναλώνει περισσότερο υλικά αγαθά και απολαύσεις και λιγότερο πνευματικά αγαθά, γεγονός που έχει να κάνει και με το ευρύτερο σύστημα κοινωνικών αξιών, καταναλώνει λιγότερο ό,τι απαιτεί πρόσθετη δαπάνη δυνάμεων και περισσότερο ό,τι δεν απαιτεί κόπο κατά την «αφομοίωση». Και βεβαίως το τι καταναλώνει ο Έλληνας δεν εξαρτάται από παράγοντες υποκειμενικούς, αλλά από αντικειμενικούς - τι προσφέρει η αγορά, δηλαδή η τηλεόραση, ο κινηματογράφος, ο τύπος κ.λ.π.- στοιχεία που δεν είναι δυνατόν να παραγάγει από μόνος του ο καθένας. Μ' άλλα λόγια, καταναλώνει έτοιμη πνευματική τροφή και επηρεάζεται απ' τα συγκεκριμένα ξενόφερτα πρότυπα που προβάλλονται από τα μέσα ενημέρωσης.

Η όλη αυτή πολιτιστική διείδυση συμβαδίζει και κάπου προετοιμάζει την πολιτική και την οικονομική. Κι αυτό, γιατί η θρησκεία, η γλώσσα, η τέχνη, οι επιστήμες ενός λαού δεν είναι ξεκομμένες από τις πολιτικές, τις οικονομικές και τεχνολογικές πλευρές του πολιτισμού του. Το πρόβλημα λοιπόν της πολιτιστικής κυριαρχίας των ανεπτυγμένων χωρών μέσω των Μ.Μ.Ε. είναι ευρύτερο και πολυδιάστατο.

Το να θρηνούμε στη χώρα μας για την **αλλοίωση** της παράδοσης δεν έχει σημασία, εάν δεν αντιληφθούμε ότι η «παράδοση» αυτή «έζησε» σ' ένα συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο και συνδυάστηκε με τις υπόλοιπες εκδηλώσεις μιας ολόκληρης ιδεολογίας, πολιτικής απόφασης και παραγωγής.

Αν πραγματικά παλεύουμε για ένα υπεύθυνο άτομο, για ένα συνειδητό πολίτη, τότε η αξιοποίηση της εθνικής μνήμης που οδηγεί στην αυτογνωσία, η αντίσταση σ' έναν απρόσωπο κοσμοπολιτισμό που δουλεύει για την εξάρτηση, η δυναμική σύνδεση του πολιτισμού με την πολιτική και οικονομική σφαίρα και τέλος η επανενεργοποίηση των εθνικών μας αντανεκλαστικών μπροστά στους κινδύνους που απειλούν τον τόπο είναι ο δρόμος που επιβάλλεται ν' ακολουθήσουμε. Και σ' αυτό μπορούν να συντελέσουν καθοριστικά, τόσο οι άνθρωποι των Μ.Μ.Ε. (δημοσιογράφοι, εκδότες κ.λ.π.) με το ήθος, την παιδεία τους και την εφαρμογή του κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας, όσο και οι πολίτες - δέκτες μέσω της κριτικής τους στάσης απέναντι στα μέσα ενημέρωσης και τα εισερχόμενα πρότυπα.

Από τον ημερήσιο τύπο

ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ 2

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ευγενία Φακίνου, «Νυχτερινή ακρόαση»

Η Ελένη, ο Μάξιμος, οι δίδυμες μοδίστρες Σία και Σία, ο Λουκάς κι η Αμαλίτσα, βιώνουν όλοι τους ματαιωμένες ελπίδες και ακρωμένα πάθη. Είναι άνθρωποι στωικοί αλλά όχι παραιτημένοι, που τους συνδέει το ραδιόφωνο και οι νυχτερινές εκπομπές, στις οποίες βρίσκουν ένα αντίδοτο στη μοναξιά και μια ελπίδα για την επόμενη μέρα.

Ξεκινάει το ψάξιμο από τ' αριστερά, άκρη άκρη, πιο αριστερά δεν πάει η βελόνα. Λαϊκό τραγούδι, ξένο τραγούδι, ο σταθμός της καλής εκκλησίας, που δεν τρομάζει με κηρύγματα για θανάσιμες αμαρτίες κι αντίστοιχες ποινές, για βδελυρές πράξεις, για ένα θεό τιμωρό κι άσπλαχνο, όχι, όχι τέτοια, δεν τ' αντέχει, και γρήγορα προσπερνάει τον επόμενο σταθμό, της σκληρόκαρδης εκκλησίας, αλλά και τον κυβερνητικό σταθμό –εκεί όλα βαίνουν καλώς πάντα, η οικονομία έχει ανακάμψει, η ανεργία μειώνεται, η εγκληματικότητα έχει παταχθεί–, μουσική, μουσική, μουσική, κι επιτέλους φτάνει εκεί που ήθελε εξασχής, εκεί που θα μπορούσε να πάει απ' την αρχή χωρίς να ψάχνει στα τυφλά, αλλά είναι πάντα ανοιχτή σε μια έκπληξη, σε κάτι αναπάντεχο, που δεν περιμένει αλλά μπορεί να της

αρέσει, και είναι η μοναδική έκπληξη που αντέχει, επειδή γενικώς απεχθάνεται το απρόσμενο.

Η αγαπημένη της εκπομπή «άνοιγε» τα μικρόφωνα, όπως έλεγε ο ταλαντούχος παραγωγός –αν και δεν του ταίριαζε αυτός ο προσδιορισμός, αφού στην πραγματικότητα τσίγκλιζε και ωθούσε τους ακροατές του σε κάτι που ήταν από σουρεαλιστικό έως παράλογο θεατρικό παιχνίδι.

Δεν ήταν η μοναδική εκπομπή που έδινε λόγο στους ακροατές υπήρχαν και δυο τρεις αθλητικού περιεχομένου –όπου γίνονταν καβγάδες ολκής, και οι άνθρωποι θυμόντουσαν πάσες, γκολ και πέναλτι, ονόματα παικτών και διαιτητών, φάσεις που είχαν συμβεί πριν από δεκαετίες–, μία πολιτικού ενδιαφέροντος με άλλου είδους διαξιφισμούς και ακόμα δύο με ρομαντική διάθεση και αφιερώσεις παλαιών τραγουδιών. Αυτή όμως, η Ελένη, είχε αγκιστρωθεί στη συγκεκριμένη εκπομπή. Την ξάφνιαζε ο μεγάλος αριθμός συμμετεχόντων, που τηλεφωνούσαν απ' όλες τις άκρες της χώρας, αντάλλασσαν χαιρετίσματα, είχαν δημιουργήσει φιλίες μεταξύ τους και με τον παραγωγό, που ήξερε όχι μόνο τους ίδιους αλλά και το σόι τους και ρωτούσε: «Τι κάνει η κυρά;», «Το παιδί πέρασε στις πανελλαδικές;», «Βγήκε απ' το νοσοκομείο ο πατέρας;»

Η Ελένη που δεν άκουγε παθητικά την εκπομπή, είχε διαχωρίσει τους ακροατές σε δύο μεγάλες κατηγορίες: στους επαγγελματίες, που το 'χε φέρει η ανάγκη να δουλεύουν νύχτα –ταξιτζήδες, νταλικέρηδες, σεκιουριτάδες, φουρνάρηδες, ναυτικούς και νοσοκόμες–, κι απ' την άλλη, σ' αυτούς που αποκαλούσε «μοναχικές ψυχές», κατηγορία στην οποία έβαζε και τον εαυτό της.

Της άρεσαν τα ευφάνταστα ψευδώνυμα που χρησιμοποιούσαν κι έδειχναν χιούμορ, αυτοσαρκασμό και ειρωνεία, γοητευόταν από μια αυθεντική λαϊκότητα, από ένα είδος ανθρώπων που δεν είχε σχεδόν ποτέ τη δυνατότητα να συναντήσει. [...]

Από το ραδιόφωνο ακουγόταν ένα λαϊκό τραγούδι, για μια άπιστη, παραγγελιά κάποιου σεκιουριτά από τη Λιβαδειά, κι η Ελένη καθυστέρησε τακτοποιώντας τα τρία πλυμένα πιάτα στη θέση τους, γέμισε το ποτήρι της με νερό, έσφιξε λίγο παραπάνω τη βρύση που τις τελευταίες μέρες είχε αρχίσει να στάζει, και γύριζε στη θέση της όταν άκουσε τον παραγωγό να χαιρετά εγκαρδίως τον επόμενο ακροατή: «Καλώς τον Μάξιμο το φαροφύλακα».

Γλίστρησε το ποτήρι απ' τα χέρια της, έπεσε κι έσπασε κομμάτια πάνω στα πλακάκια, το νερό πετάχτηκε παντού, και στα πόδια της, που τα έβρεξε ως τα νύχια.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά τις τακτικές που χρησιμοποιεί ο πολιτιστικός επεκτατισμός, ώστε να διεισδύσει στις μικρότερες χώρες, σύμφωνα με το το πρώτο κείμενο (50 – 60 λέξεις).
(μονάδες 10)

A2. Να παρουσιάσετε συνοπτικά τα γνωρίσματα του σύγχρονου Έλληνα, ως χαρακτηριστικού «θύματος» της πολιτιστικής διείσδυσης.
(μονάδες 5)

ΘΕΜΑ Β

B1. Να επισημάνετε το σωστό ή λάθος στις παρακάτω προτάσεις, σύμφωνα με το νόημα του πρώτου κειμένου (εντοπίζοντας παράλληλα τα σημεία του κειμένου με βάση τα οποία ανακύπτουν τα συμπεράσματά σας):

1. Η πολιτιστική κυριαρχία είναι πιο δυσδιόρατη από την οικονομική.
2. Τα μέσα ενημέρωσης είναι ο μόνος φορέας διείσδυσης της κουλτούρας των ανεπτυγμένων χωρών στις αναπτυσσόμενες χώρες.
3. Οι Νεοέλληνες δε διαβάζουν όσο θα έπρεπε.
4. Η παιδεία του κάθε πολίτη είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη δυναμική αντίσταση στον πολιτιστικό επεκτατισμό.

(μονάδες 8)

B2. Ποιο μήνυμα πιστεύετε ότι θέλουν να δώσουν οι εικόνες του δεύτερου κειμένου; Να εξηγήσετε πώς συνδέονται με το νόημα του πρώτου κειμένου.

(μονάδες 10)

B3. Να καταγράψετε τρία στοιχεία που πιστοποιούν ότι το πρώτο κείμενο ανήκει στο είδος του άρθρου.

(μονάδες 3)

B4. Το πρώτο κείμενο αξιοποιεί ως τρόπο πειθούς την επίκληση στη λογική. Να καταγράψετε όλα τα είδη των τεκμηρίων που

χρησιμοποιούνται, δίνοντας από ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα για το καθένα.

(μονάδες 6)

B5. Πώς οργανώνεται η πέμπτη παράγραφος του πρώτου κειμένου;

(μονάδες 5)

B6. Με ποιες γλωσσικές επιλογές καταφέρει η συγγραφέας να προβληματίσει και να προτρέψει το κοινό της στην τελευταία παράγραφο;

(μονάδες 4)

B7. α) Να γράψετε τα αντώνυμα των λέξεων: *δόλιο, επικρατούν, προβάλλονται, ξεκομμένες, καταναλώνει.*

β) Να γράψετε τα συνώνυμα των λέξεων: *διασκέδαση, διάυλος, αλλοίωση.*

(μονάδες 4)

ΘΕΜΑ Γ

Να εντοπίσετε δύο κειμενικούς δείκτες με τους οποίους η συγγραφέας σκιαγραφεί την παραπληροφόρηση που πραγματοποιείται από το ραδιόφωνο, καθώς και άλλους δύο, με τους οποίους επαινείται ο «ανοιχτός διάλογος» με τον ακροατή, στο τρίτο κείμενο. Πώς πιστεύετε ότι μπορούν οι πολίτες να προστατευθούν από τη διείσδυση που πραγματοποιούν τα Μ.Μ.Ε στη ζωή και στον πολιτισμό τους; Να καταγράψετε τις σκέψεις σας σε ένα ενιαίο κείμενο 150 – 200 λέξεων.

(μονάδες 15)

ΘΕΜΑ Δ

Υποστηρίζεται ότι με την ανάπτυξη των Μ.Μ.Ε. η πολιτιστική ταυτότητα μιας αναπτυσσόμενης χώρας κινδυνεύει από την πολιτιστική κυριαρχία των ανεπτυγμένων. Σε άρθρο που δημοσιεύετε στον ημερήσιο τύπο να παρουσιάσετε τους κινδύνους της πολιτιστικής αυτής διείσδυσης και τον ρόλο που οφείλει να επιτελεί η παιδεία ενός κράτους ώστε να τους προλάβει ή, τουλάχιστον, να τους αντιμετωπίσει. (300 – 400 λέξεις).

(μονάδες 30)

